

A szent szabadság letört olajága

Földes Gábor

(Budapest, 1923. május 31. – Győr,
1958. január 15.)

színész, rendező, az 1956-os
forradalom mártírja.

„Nehéz szerepemet, ha a feloldás, ha a tragikus finálé fejezi is be, teljesen nyugodtan, az igazság fölényével fogom végigjátszani. Akik szeretnek és törődnek velem, köszönöm, akik nem, ez már közömbös nekem.”

Így írt börtönéből az '56-os megtorlások egyik zalai kötődésű mártírja, Földes Gábor színházi rendező a feleségének, amikor nyilvánvalóvá vált, hogy Kádár János moszkovita pártvezető a Major Tamásnak tett ígéretét megszegve bitófára küldi a forradalom egyik győri hőst, a Nagy Imre-vonalat követő, nemzeti, függetlenségpárti, de kommunista elköteleződésű művészt.

Földes Gábor 1923-ban született Budapesten, de családja előbb Mosonmagyaróvárra, majd Hévízszentandrásra költözött; a fiatalember itt járt elemi iskolába, majd a keszthelyi premontrei gimnáziumban folytatta tanulmányait, s ott érettségizett 1941-ben.

Már ezekben az években is kitűnt tehetsége a Helikon Önképzőkörben, ahol irodalmi pályamunkáival, versmondásával ért el sikereket.. Zsidó származása miatt azonban nem vették fel a Színművészeti Akadémiára, ezért betűszedő gyakornokként dolgozott egy budapesti nyomdában, ám terveivel nem hagyott fel, magánúton tanult a kor neves művészeinél, például Ascher Oszkárnál és Bárdos Artúrnál.

Negyvennégyben aztán munkaszolgálatra vitték, ahonnan a nyilas hatalomátvétel után hazaszökött Budapestre, de itt sem várt rá jobb sors: édesapjával együtt deportálták. A menetből azonban „kilépett” és egy svájci

védett házban, menlevéllel vészelté át a rémuralom utolsó napjait, s családja, így testvére is megmenekült.

Ezen élmények hatására a kommunistákhoz csatlakozott, hitt egy jobb világban, a társadalmi igazságosságban, bár a harsány stílustól idegenkedett. Csakhamar felvételt nyert a színi főiskola legendás első évfolyamára, amit 1949-ben végzett el színész tanszakon, „A szocialista kultúráért” kitüntetéssel. Aztán Győrbe, a Kisfaludy Színházba került, ahol rövidesen főrendező lett, és szinte azonnal az ország legjobbjai között tartották számon, megkapta a Jászai-díjat és a Szocialista Munkáért Érdemrendet is.

Földes Gábor hithű kommunista volt, de már 1953-ban csatlakozott Nagy Imre irányvonalához, az általa meghirdetett reformpolitikához. 1956 októberében pedig a győri pártellenzék egyik vezető személyisége lett, részt vett október 23-án a helyi Petőfi Kör megalapításában, néhány nappal később az Ideiglenes Nemzeti Tanács elnökségi tagjává választották. Meghatározó szerepe volt abban, hogy a megyei börtönnél kibontakozó tüntetés és összecsapás nem járt még több halálos áldozattal. Október 26-án, a mosonmagyaróvári sortűz után a városba küldték, ahol sikerrel vette elejét a további vérontásnak, és lefegyverezte a mészárlásért felelős határőrlaktanyát.

A november 4-i szovjet attackot követően cikket írt a Hazánk című lapba, A munkásosztály a nemzeti harc élén címmel, az újrainduló színház első premierjeként pedig a Bánk bánt vitte színre, amely hitvallás volt az ország függetlensége mellett és tiltakozás a szovjet megszállás ellen.

Ezután többször letartóztatták (s szabadon engedték), de ő úgy döntött, bár tehetne volna, hogy nem emigrál: marad. Ez lett a veszte.

Az ellene indított koncepció eljárás a Nagy Imre-per próbája, előzetes modellje volt – így nem is lehetett más a vége, mint halálos ítélet Földes Gáborra és társaira. A hatalom példát akart statuálni, a vallomások sorában pedig ott állt Gricz Mátyásé, aki a győri színház Leningrádban végzett rendezője és párttitkára volt. Szerinte egy kocsmai beszélgetésben Földes „angyalföldi

sz...-nak” nevezte Kádárt, a Szovjetunióról pedig kijelentette, hogy terjeszkedő imperialista nagyhatalom.

Az 1957. június 10-én kihirdetett halálos ítélet ellen Földesék védői fellebbezést nyújtottak be, de decemberben a Legfelsőbb Bíróság katonai tanácsa helybenhagyta azt. Ezután a kegyelmi tanács elé került az ügy, és befolyásos (kommunista) kollégák is felszólaltak Földes mellett, Major Tamásnak pedig Kádár egyenesen megígérte, mi több, garantálta, hogy életben hagyják a rendezőt. Kádár azonban ezúttal is megszegte a szavát.

Mivel Kádár végleg le akart számolni Nagy Imrével – bár ez sem a Szovjetunió, sem Kína részéről nem volt elvárás –, nem engedhette meg, hogy a volt miniszterelnök ellen indított per előtt nem sokkal hívei, követői kegyelmet kapjanak. A legutolsó tárgyaláson, 1958. január 10-én egy kis cetlit vittek be a legfőbb ügyésznek, amin a Kádár János végső, ígéretszegő döntése lehetett.

Földes Gábort, a „győri Nagy Imrét” 1958. január 15-én, hajnali 4 óra 57 perckor a győri megyei börtön udvarán felakasztották.

A rendező az eljárások során soha nem kért magának kegyelmet, csupán golyó általi halált, de hiába. Utolsó szavaival, amíg a kötél szóhoz engedte jutni, a szocializmust, Nagy Imrét és az ország függetlenségét éltette.

Aztán kiszenvedett. A hazájáért, a szabadságért, az ügyért, amiben hitt.

Földes Gábor élete a szabadság olajfájának egyik levágott hajtása volt, de maga a fa ma is él, zöldellőn kihajtott.

A legendás zöld pulóver. Földes Gábor ezt viselte a forradalmi napokban és ebben lépett a bitófa alá is

Művészpálánták a színpadon: Földes Gábor, Soós Imre, Kálmán György

A teknőben a legjobb. Vendégségben a Fürst nagymamánál Keszthelyen. Jobbról Gábor és testvére Éva

Séta a húgával, Évával 1947 augusztusában Hévízfürdőn

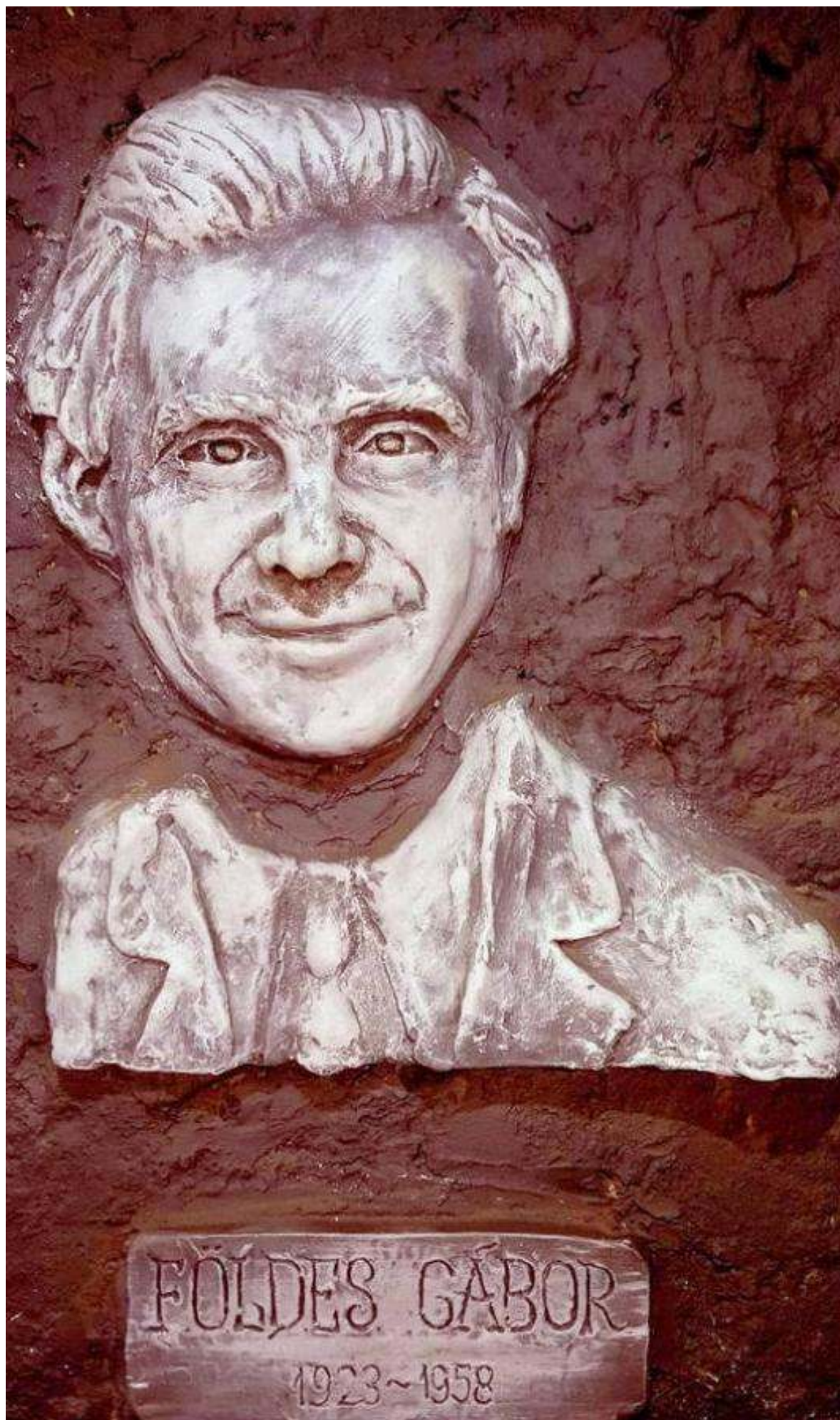

Gyűlés a győri pártbizottság épületénél. A szónok mellett a mártír rendező

... és bejöttek a szovjet tankok. Győr, 1956. november 4.

Készült a Zalai Hírlap 2020. október 22-én megjelent cikke alapján. Szerző: Péter B. Árpád
A képek : Családi képek, Dr. Szarka Lajos történész engedélyével

Túry Török Tibor szobrászművész alkotása (Keszthely)

J e g y z ő k ö n y v .

Készült a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalom vezetésével elkövetett bűntett és más bűncselekmények miatt a Győri Megyei Bíróság B.009/1957.számú ítéletével halálra ítélt Földes Gábor büntetésének végrehajtásáról Győr, 1958. január hó 15. napján a Győri Megyei Börtön udvarán.

J e l e n v a n n a k :

dr.Gyepes István mb.elnök
tanácsvezető

Hajdu Lajos bv.szds.
börtönparancsnok.

dr.Grátz Endre ügyész
Lovas József népbíró
jkv.vez.

dr.Fogarasi Sándor
dr.Korein Sándor r.örgy.
orvosszakértők.

A tanácsvezető bíró megállapítja, hogy a megidézetek megjelentek és intézkedik, hogy a halálraítélteket vezessék elő.

Miután a halálraítélteket elővezették, a tanácsvezető bíró felolvassa előtte a Győri Megyei Bíróság B.009/1957. számú ítéletének és a Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1958. évi január hó 10-án kelt 05-1/1/1958.számú határozatával helybenhagyott - a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága Katonai Kollégiumának Katt.Kt.0156/1957. számú 1957.december 21. napján kelt ítéletének rendelkező részét.

Ezután a tanácsvezető bíró megállapítja, hogy a büntetés végrehajtásának nincs akadálya és az elítélteket a halálbüntetés végrehajtása végett 4 óra 47 perckor átadja a bakónak.

A bakó 4 óra 57 perckor jelenti, hogy az ítéletet végrehajtotta.

Dr.Fogarasi Sándor és dr.Korein Sándor orvosszakértők közlik, hogy a halál 5 óra 1 perckor következett be.

A kivégzett holttestet 6 órakor újabb orvosi vizsgálat után a bitófáról levették.

A jegyzőkönyv lezáratott.

Katt.

Gyepes István s.k.
tanácsvezető

dr.Fogarasi Sándor s.k.

dr.Grátz Endre s.k.
ügyész

dr.Korein Sándor s.k.
orvosszakértők.

Lovas József s.k.
jkv.vez.

Hajdu Lajos s.k.bv.szds.
börtönparancsnok.

G y ő r , 1958. január 15. napján.

A másolat hitelesül:

L. Kovács
elnöki adm.

Jegyzőkönyv a szomorú eseményről

Sírja a Rákoskeresztúri köztemetőben van (Budapest)

300-as parcella, II. szakasz, 5. sor, 6. sír

A 300-AS PARCELLÁBAN NYUGOSZNAK:

BALÁZS FERENC	I-1.SOR
BATONAI ISTVÁN	II-5.SOR
BATONAI LÁSZLÓ	II-5.SOR
BESENYEI SÁNDOR	II-4.SOR
FÖLDES GÁBOR	II-5.SOR
GIMES MIKLÓS	IV-1.SOR
IVICZ GYÖRGY	II-5.SOR
LOSONCZY GÉZA	IV-1.SOR
MALÉTER PÁL	III-1.SOR
SZABÓ LAJOS KÁROLY	II-5.SOR
SZILÁGYI JÓZSEF	III-1.SOR
SZOBONYA ZOLTÁN	I-1.SOR
VARGA JÓZSEF	II-4.SOR
ZOLD ADÁM	II-5.SOR

